

BURGERPARTICIPATIE & OVERHEIDSPARTICIPATIE

Een productieve samenwerking met burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Welke gemeente wil dat niet? Steeds meer beleidsterreinen vragen om input van de inwoners. Denk bijvoorbeeld aan de Wet Maatschappelijke Ondersteuning waarbij burgerparticipatie verplicht is, het onderwerp duurzame energie waarbij de gemeente behoefte heeft aan input van de inwoners en wil aansluiten bij burgerinitiatieven of het beleidsterrein Recreatie en Toerisme dat initiatieven van toeristische ondernemers initieert en bundelt. Verschillende beleidsonderwerpen vragen een andere benadering, werkwijze en manier van participatie. De productieve samenwerking kan ondersteunt worden met burgerparticipatie en/of overheidsparticipatie. Wat we bedoelen met deze vormen van participatie leggen we hieronder uit.

Wat is burgerparticipatie?

Burgerparticipatie is een verzamelnaam voor allerlei manieren waarop inwoners, groepen, organisaties en belanghebbenden kunnen meedenken en meepraten over de plannen die de gemeente maakt.

Burgerparticipatie is een manier van werken waarbij de overheid burgers en belanghebbenden in de gelegenheid stelt om in een zo vroeg mogelijk stadium mee te denken, samen te werken en een daadwerkelijke inbreng te hebben in de beleids- en planvorming. Zij treedt daartoe met hen in direct contact om de inzichten, ervaringen, expertise en belangen van de burgers te kennen en die te benutten. Doel is om de kwaliteit van het beleid, de besluiten en de uitvoering te verhogen.

Burgerparticipatie is dus het meedenken en debatteren over beleid én het zelf initiatieven nemen, ook wel actief burgerschap genoemd. Voor beide kanten van de burgerparticipatie geldt hetzelfde uitgangspunt: het inzetten van lokale kracht, kennis en deskundigheid. Burgers die zelf weten wat goed voor ze is en daarom meedenken over gemeentelijk beleid. Maar ook: burgers die verantwoordelijkheid nemen voor zichzelf, voor elkaar en voor hun omgeving.

In deze omschrijving onderscheiden we twee soorten burgerparticipatie: meedenken over beleid en actief burgerschap. We praten dan over verticale en horizontale burgerparticipatie.

Verticale burgerparticipatie

Deze vorm van participatie *betreft burgers bij het beleidsproces* Het creëren van draagvlak, vergroting van betrokkenheid, en het geven van een kwaliteitsimpuls.

Dit is een vorm van inspraak en betrokkenheid bij gemeentelijke beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en beleidsevaluatie. Het gaat om deelname en samenwerking met alle burgers bij de voorbereiding en de uitvoering van beleid en om betrokkenheid van burgers. Voorbeeld van verticale burgerparticipatie is een online burgerpanel. Maar er zijn vele vormen van burgerparticipatie. Voorbeelden hiervan, de toolkit, staan in bijlage I. Het initiatief gaat uit van de gemeente. De gemeente vraagt burgers om hun mening.

Horizontale burgerparticipatie oftewel overheidsparticipatie

Waar het bij verticale participatie vooral draait om de betrokkenheid van burgers bij het beleidsproces, daarin gaat het bij horizontale participatie vooral om *onderlinge betrokkenheid van burgers*. Dit is participatie van alle burgers in hun eigen leefomgeving door meedenken, meehelpen en mee-organiseren. De vraag bij allerlei vormen van horizontale participatie is dan ook niet zozeer wat de rol van de burgers kan zijn in het beleidsproces, maar vooral wat de rol van de gemeente kan zijn om haar betrokken burgers te ondersteunen. De centrale vraag die de gemeente zich steeds zal moeten stellen is: hoe kunnen wij burgers faciliteren en accommoderen zodat zij hun zorg voor de leefbaarheid van de buurt en de zorg voor hun naasten kunnen. De gemeente wordt geacht burgers en hun ideeën, hun initiatieven en hun inzet te faciliteren, door ruimte, platform en ondersteuning te bieden.

Horizontale burgerparticipatie = Overheidsparticipatie

Horizontale burgerparticipatie is eigenlijk niet de juiste term. We kunnen veel beter spreken over overheidsparticipatie. Het gaat hierbij niet alleen om burgerparticipatie waar de overheid bewoners uitnodigt te participeren in beleid- en besluitvorming of de uitvoering van beleid. Inwoners pakken steeds vaker zélf problemen aan in het publieke domein en komen daarbij op een zeker moment de (lokale) overheid tegen. Als

de overheid aanhaakt bij ideeën of initiatieven van bewoners, kunnen we beter spreken over overheidsparticipatie.

Overheidsparticipatie

In het kader van 'Minder overheid, meer inwoners' zijn de burgers (en andere stakeholders) aan zet en de gemeente ondersteunt, faciliteert en schept voorwaarden, waar nodig. De ambtenaar is faciliterend en ondersteunend naar de burger toe en zet hij (lees ook zij) zijn deskundigheid in ten dienste van die burger. De ambtenaar denkt mee met de burger en zet zijn deskundigheid in om er een nog beter plan van te maken dat past binnen de wettelijke bepalingen en regelingen en het gemeentelijk beleid.

Het gaat er om het delen van kennis en ervaringen van gemeenten rond het betrekken van burgers centraal te zetten. Hoe kun je als gemeente de ideeën en denkracht van inwoners van uw gemeente benutten? Het betrekken van partijen bij de invulling van het beleid voor gemeenten kan helpen om draagvlak te vinden voor de besluiten en het werk van de lokale overheid. Ook is het mogelijk dat er meer of betere kennis in de samenleving aanwezig is dan binnen de gemeentelijke organisatie.

Een eerste stap is om 'overheidsparticipatie' als werkprincipe in de gemeentelijke organisatie te verankeren. Bij overheidsparticipatie komen de initiatieven niet van de overheid, maar uit de samenleving zelf. Inwoners bedenken iets, de overheid kijkt hoe ze mee kan doen. De rol van de gemeente is vooral die van samenwerkingspartner. Ondersteunen, meedenken, partijen bijeenbrengen, mogelijkheden zoeken, voorwaarden scheppen: dat zijn de taken van de gemeente bij overheidsparticipatie.

Op dit moment is Overheidsparticipatie misschien een brug te ver voor de gemeenten Dinkelland en Tubbergen, maar zeker een participatievorm om mee te nemen in toekomstig beleid.

Wanneer kun je participatie inzetten?

Rol burgers

De gemeente heeft te maken met de burger in verschillende rollen:

1. burger als afnemer (klant): afnemer van producten en diensten van de gemeente, zoals de aanschaf van een paspoort;
2. burger als ingezetene (kiezer): opdrachtgever van de overheid, bijvoorbeeld door de politieke kleur van de gemeenteraad worden prioriteiten gesteld;
3. burger als onderdaan: is onderworpen aan wet- en regelgeving, zoals parkeerbeleid en handhaving hiervan;
4. burger als coproductent: mee ontwikkelen van beleid, bijvoorbeeld door interactieve beleidsontwikkeling. Actief burgerschap.

Doelen en randvoorwaarden participatie

Er zijn vele onderzoeken naar participatie gedaan. Uit deze onderzoeken komen de volgende doelen en randvoorwaarden naar voren:

Participatie dient in ieder geval de volgende doelen:

1. De kwaliteit van beleid en plannen verhogen
2. Draagvlak voor beleid en plannen vergroten
3. Initiatieven van burgers stimuleren; 'meer samenleving, minder overheid'.
4. De afstand tussen burger en overheid verkleinen, betrokkenheid van burgers bij beleids- en besluitvorming vergroten

Burgerparticipatie is niet in alle gevallen wenselijk of mogelijk. Het klinkt misschien tegenstrijdig met de huidige opvatting over bewonersbetrokkenheid, maar bewoners hebben niet altijd de behoefte om overal bij betrokken te worden. Reden kan zijn dat burgers 'niet overal mee lastiggevallen willen worden, maar dat de gemeente ook gewoon haar werk moet uitvoeren'.

In algemene zin bieden de volgende situaties ruimte voor het toepassen van burgerparticipatie:

- Met het onderwerp zijn grote belangen van burgers gemoeid;

- Het onderwerp ligt maatschappelijk gevoelig;
- Het onderwerp speelt zich in de directe leefomgeving van burgers af;
- Het onderwerp is niet (wettelijk) 'dichtgetimmerd', maar laat ruimte voor creativiteit van participanten.

Als een van de bovenstaande situaties zich voordoet, moet worden overwogen een participatietraject te voeren. Bij die afweging moet een aantal randvoorwaarden uitdrukkelijk in ogenschouw worden genomen:

Beïnvloedingsruimte

Is er daadwerkelijk ruimte voor verandering en nieuwe ideeën? Kan er iets gedaan worden met de resultaten van de interactie? Dit hangt van allerlei zaken af, zoals beleidsruimte, politieke wil, afhankelijkheid van andere projecten en de beschikbare middelen om ingebrachte ideeën en wijzigingen ook te honoreren.

Managen van verwachtingen

Vooraf moeten de afspraken over rollen, inbreng en belangen van de verschillende participanten (college, raad, ambtenaren, belanghebbenden) duidelijk zijn. Dat geldt ook voor de juridische kaders, het gespreksonderwerp en zaken die invloed kunnen hebben op het eindresultaat. Het is verstandig de afspraken schriftelijk vast te leggen, tussentijds te bespreken en structureel na te komen: afspraak is afspraak!

Bereidheid deelnemers

Zonder bereidheid geen participatie. Het 'opdringen' van participatie heeft een averechts effect. De bereidheid hangt af van interesse van bewoners in het onderwerp: gaat er veel veranderen, is het abstract, is het een onderwerp voor nu of voor later en hoe staat het met eerdere ervaringen? En tot slot, de deelnemers moeten er natuurlijk (vrije) tijd in willen steken.

Meerwaarde

Burgerparticipatie vraagt tijd en inzet, zowel van de gemeente als de bewoners. Er moet dan ook worden bekeken of toepassing van burgerparticipatie het meest geschikte middel is. Wat is de meerwaarde, is er noodzaak voor interactie? Is input en medewerking van de doelgroepen belangrijk? Als bijvoorbeeld draagvlak de motivatie is, dan kan een campagne of lobby effectiever zijn dan een participatietraject.

Organisatorische randvoorwaarden (tijd, geld, capaciteit)

Voor participatie is tijd, geld en capaciteit nodig. Burgers en organisaties betrekken bij beleid en planvorming hoeft niet altijd ingewikkeld te zijn. Er zijn ook simpele vormen van interactie denkbaar: soms is een telefoontje naar de juiste personen al voldoende. Het betekent voor het management, maar ook voor de raad en het college, wel dat er vooruit gekeken moet worden naar de projecten die interactief kunnen worden aangepakt. Zo ontstaat er een gezamenlijke en voor iedereen inzichtelijke agenda.

Geen participatie is ook een keuze

Het kan zijn dat aan de randvoorwaarden voor toepassing van burgerparticipatie is voldaan, maar dat er toch wordt besloten geen participatie toe te passen. Onvoorziene omstandigheden kunnen tot dat besluit leiden. Het is van belang de (potentiële) participanten te informeren en open en transparant te communiceren over de redenen op grond waarvan is besloten geen participatietraject te volgen.

Participatieladder

Participatie heeft verschillende vormen, die gerangschikt kunnen worden via de mate van invloed, ook wel participatieladder genoemd:

1. **Informeren.** Politiek en bestuur bepalen zelf in hoge mate de agenda voor besluitvorming en houden de betrokkenen hiervan op de hoogte. Zij maken geen gebruik van de mogelijkheid om betrokkenen daadwerkelijk input te laten leveren bij de beleidsontwikkeling.
2. **Raadplegen.** Politiek en bestuur bepalen in hoge mate zelf de agenda, maar zien betrokkenen als gesprekspartner bij de ontwikkeling van beleid. Het proces richt zich op het inventariseren van ervaringen, meningen en nieuwe ideeën. Belangrijk is dat zo inzicht verkregen wordt in de wereld van de betrokkenen. De politiek verbindt zich niet aan de resultaten die uit de

gesprekken voortkomen

3. **Adviseren.** Politiek en bestuur stellen in beginsel de agenda samen, maar geven betrokkenen gelegenheid om problemen aan te dragen en oplossingen te formuleren, waarbij deze ideeën een volwaardige rol spelen in de ontwikkeling van het beleid. De politiek verbindt zich in principe aan de resultaten, maar kan bij de uiteindelijke besluitvorming hiervan (beargumenteerd) afwijken.
4. **Coproduceren.** Politiek, bestuur en betrokkenen komen gezamenlijk een probleemagenda overeen, waarna gezamenlijk naar oplossingen wordt gezocht. De politiek verbindt zich aan deze oplossingen met betrekking tot de uiteindelijke besluitvorming, na toetsing aan vooraf gestelde randvoorwaarden;
5. **Meebeslissen.** Politiek en bestuur laten de ontwikkeling van, en de besluitvorming over het beleid, over aan betrokkenen, waarbij het ambtelijk apparaat een adviserende rol vervult. De politiek neemt de resultaten over. Resultaten uit het proces hebben spontaan bindende werking.

De eerste twee participatievormen, informeren en raadplegen, zijn de meer traditionele vormen van inspraak. Vanaf trede 3 kunnen we spreken van de inzet van volwaardige interactieve instrumenten, in de definitie van interactief beleid/ interactief werken.

Communicatie: de constante factor

Communicatie speelt een dominante rol in het participatieproces. Goede informatie-uitwisseling is in iedere fase van het proces een voorwaarde voor succes. Niet voor niets wordt vaak gezegd dat bij interactieve beleidsontwikkeling het beleid resultaat is van communicatie. Het (project)plan moet dan ook altijd een communicatieplan of –paragraaf bevatten. Het communicatieplan moet onder meer en goede doelgroepanalyse bevatten, een strategie voor het mobiliseren van burgers, een overzicht van in te zetten communicatiemiddelen en de kosten daarvan. Belangrijk is dat vooraf duidelijk wordt gecommuniceerd wat het doel en de randvoorwaarden van het proces zijn en deze vast te leggen, zodat alle partijen weten waar ze aan toe zijn.

Visie op de praktijk

Verbinden is het toverwoord. Waardoor ontstaat meer verbinding tussen mensen in de buurt, in heel Dinkelland en de gemeente en haar inwoners? Hoe gaan we participatie in de praktijk brengen? Initiatieven uit de samenleving zijn waardevol omdat het de sociale samenhang bevordert. Het stimuleert daarnaast ook een grotere betrokkenheid bij de leefomgeving of pakt juist een maatschappelijk probleem aan op een terrein waar de overheid zich niet mee bemoeit. In alle gevallen is sprake van het benutten van de creativiteit, capaciteit en kwaliteit van inwoners die de samenleving ten goede komt.

Toekomstbeeld: In dorpen en buurten nemen bewoners het voortouw en slaan de handen ineen om iets moois te verwezenlijken. Dat loopt uiteen van de inrichting van een dorpsplein, het realiseren van een moestuin voor de wijk of een kinderboerderij tot een buurtwinkel, een educatief centrum of zelfs gebiedsontwikkeling. Behalve dat in veel gevallen het gekozen doel wordt bereikt, ontstaan er nog andere positieve effecten, met name door het feit dat mensen elkaar weten te vinden. Het begrip burgerinitiatief heeft hier een andere lading dan in de Haagse werkelijkheid. Dat mensen zoveel doen is eigenlijk niet onlogisch: het gaat over aansprekende zaken en het geeft een goed gevoel. Ieder doet waar hij of zij goed in is, samen beschikken ze over de nodige kennis en vaardigheden en waar nodig vullen ervaren vrijwilligers de gaten. Wat is er mooier dan samen iets creëren?

Voorbeelden in Dinkelland van burgerparticipatie zijn het dorpsplan plus in Tilligte en de duurzaamheidsplan in Noord Deuringen.

De uitdaging is om nog meer aan te sluiten bij wat er leeft in de samenleving, om kansen te ruiken en signalen op te pakken. De rol van de gemeente is bij overheidsparticipatie een partnerrol: Is gelijkwaardig partner aansluiten bij initiatieven uit de samenleving.

Twee voorstellen voor burgerparticipatie in Dinkelland

Online burgerpanel

Een online burgerpanel een passend extra instrument zijn voor het uitbreiden van burgerparticipatie. Een online burgerpanel biedt de gemeente de mogelijkheid om een toegankelijke manier de deur voor de mening van inwoners open te zetten en biedt inwoners de mogelijkheid snel en gemakkelijk hun mening te geven over beleid van de gemeente. Een online burgerpanel geeft een representatief beeld van meningen, visies en oordelen van inwoners over de onderwerpen die lokaal of regionaal spelen. Een burgerpanel levert informatie op die de gemeente kan gebruiken bij het (door)ontwikkelen van (nieuwe) diensten, het toetsen van draagvlak voor maatregelen of het optimaliseren van dienstverlening. Een burgerpanel wordt bij voorkeur digitaal ingezet, maar biedt ook mogelijkheden voor andere onderzoeksmethoden, zoals telefonisch onderzoek, een (online) focusgroep of face-to-face diepte interviews.

Ook draagt een burgerpanel bij aan het versterken van de relatie tussen gemeente en inwoners. Zij kunnen op een laagdrempelige manier hun stem laten horen over zaken die dichtbij hen staan. Onderzoeken die de gemeente doet kunnen gemakkelijk worden gehouden via het burgerpanel, zodat niet iedere keer opnieuw steekproeven hoeven te worden gedaan. Een burgerpanel kan daarom een waardevolle aanvulling zijn op bestaande vormen van burgerparticipatie die de gemeente Dinkelland toepast.

Het online burgerpanel kan dezelfde look en feel hebben als het online burgerpanel van Tubbergen; www.tubbergenpanel.nl. Een voorstel hiervoor wordt in week 44 in het DT gebracht.

Online platform voor beide vormen van participatie: burgerpanel en overheidsparticipatie.

De gemeente Dinkelland richt een platform op voor verticale en horizontale burgerparticipatie.

1. NoabersSamen.nl biedt betrokken inwoners met vernieuwende ideeën een netwerk om samen met mede-Dinkellanders hun plannen uit te voeren. NoabersSamen staat voor verbinding: meer omzien naar elkaar, maatschappelijke samenhang en een duurzame samenleving. NoabersSamen is een onafhankelijk netwerk van betrokken burgers, ondernemers, medewerkers van maatschappelijke instellingen en de gemeente. Deze netwerken organiseren, bundelen en promoten allerlei initiatieven van onderop. Activiteiten voor ouderen, initiatieven voor het opwekken van duurzame energie, zorgkringen, noem maar op.

Kenmerkend voor deze netwerken en groepen is:

- hun optimistische houding 'Kan wel!'
 - de combinatie tussen sociale media en fysieke ontmoetingen
 - hun open en informeel karakter: individuele ideeën worden samen met meedenkers en –doeners verder gebracht.
2. Ook kan het platform ingezet worden voor een online burgerpanel om onderzoek te doen naar de mening van de inwoners van de gemeente Dinkelland over bepaalde beleidsterreinen.
 3. Daarnaast biedt het platform aan de gemeente de kans om overheidsparticipatie goed in te zetten. Signaleren waar burgerinitiatieven tot stand komen, hoe de gemeente daar een rol in kan spelen.

Audrey Reymer
Oktober 2012

'TOOL KIT'

Voorbeelden participatieladder

Participatieladder

Participatie heeft verschillende vormen, die gerangschikt kunnen worden via de mate van invloed, ook wel participatieladder genoemd:

- 1 **Informereren.** Politiek en bestuur bepalen zelf in hoge mate de agenda voor besluitvorming en houden de betrokkenen hiervan op de hoogte. Zij maken geen gebruik van de mogelijkheid om betrokkenen daadwerkelijk input te laten leveren bij de beleidsontwikkeling.
- 2 **Raadplegen.** Politiek en bestuur bepalen in hoge mate zelf de agenda, maar zien betrokkenen als gesprekspartner bij de ontwikkeling van beleid. Het proces richt zich op het inventariseren van ervaringen, meningen en nieuwe ideeën. Belangrijk is dat zo inzicht verkregen wordt in de wereld van de betrokkenen. De politiek verbindt zich niet aan de resultaten die uit de gesprekken voortkomen
- 3 **Adviseren.** Politiek en bestuur stellen in beginsel de agenda samen, maar geven betrokkenen gelegenheid om problemen aan te dragen en oplossingen te formuleren, waarbij deze ideeën een volwaardige rol spelen in de ontwikkeling van het beleid. De politiek verbindt zich in principe aan de resultaten, maar kan bij de uiteindelijke besluitvorming hiervan (beargumenteerd) afwijken.
- 4 **Coproduceren.** Politiek, bestuur en betrokkenen komen gezamenlijk een probleemagenda overeen, waarna gezamenlijk naar oplossingen wordt gezocht. De politiek verbindt zich aan deze oplossingen met betrekking tot de uiteindelijke besluitvorming, na toetsing aan vooraf gestelde randvoorwaarden;
- 5 **Meebeslissen.** Politiek en bestuur laten de ontwikkeling van, en de besluitvorming over het beleid, over aan betrokkenen, waarbij het ambtelijk apparaat een adviserende rol vervult. De politiek neemt de resultaten over. Resultaten uit het proces hebben spontaan bindende werking.

INFORMEREN

Tentoonstelling

Een presentatie waar burgers en belanghebbende kennis kunnen nemen van voorgenomen planvorming. Een dergelijke tentoonstelling/presentatie kenmerkt zich door het feit dat de gepresenteerde informatie zodanig is weergegeven dat nadere toelichting niet nodig is. Binnen de openingstijden van de gemeentehal kan iedereen op elk moment hiervan kennisnemen. Een inbreng van bezoekers wordt niet geregistreerd.

Inloopbijeenkomst

Een bijeenkomst voor burgers waarbij gedurende een beperkt aantal uren de mogelijkheid geboden wordt aan burgers en belanghebbenden zich te laten informeren, over hen aangaande planvorming.

Een dergelijke bijeenkomst kent geen centrale plenaire introductie; maar er zijn wel ambtenaren en /of initiatiefnemers aanwezig om (individuele) vragen te beantwoorden of toelichtingen te geven op het gepresenteerde. Een inbreng van bezoekers wordt niet geregistreerd.

Informatieavond

Een bijeenkomst voor burgers waarbij gedurende een beperkt aantal uren de mogelijkheid geboden wordt aan burgers en belanghebbenden zich te laten informeren, over hen aangaande planvorming. Een dergelijke bijeenkomst begint met een centrale plenaire introductie en een of meer presentaties door ambtenaren en /of initiatiefnemers. Aanwezigen hebben de mogelijkheid tot het stellen van plenaire vragen. Ook de antwoorden worden plenair verwoord. Een inbreng van bezoekers wordt niet geregistreerd.

Werkbezoek

Een werkbezoek of excursie voor burgers heeft een informeel karakter en is een instrument dat duidelijk tot doel heeft de deelnemers te informeren. Het biedt de mogelijkheid tot referentie en/of vergelijking (wat ging goed, wat ging fout). Het is een vorm die overigens altijd onderdeel zal uitmaken van een groter proces.

RAADPLEGEN

Spreekuur

Wethouders, ambtenaren en fracties kunnen spreekuren organiseren waar zij (individuele) burgers gebruik van kunnen maken door bij hen langs te komen op deze vastgestelde reguliere momenten. Het initiatief tot het gesprek ligt bij de burger. Over het algemeen betreft het dan specifieke knelpunten in de beleidsuitvoering of anderszins. De burger dient bij zijn aanmelding aan te geven over welk onderwerp hij wil praten. Het aanhoren van de op- of aanmerkingen kan worden meegewogen bij toekomstige beleidsontwikkeling of beleidsuitvoering.

Enquête

Een representatieve steekproef onder de doelgroep waarmee d.m.v. vragenlijsten de mening gepeild kan worden over een of meerdere onderwerpen. De resultaten van het onderzoek worden schriftelijk weergegeven. De resultaten kunnen meegewogen worden in de verdere beleidsontwikkeling.

Discussie inloop

Een bijeenkomst voor burgers waarbij gedurende een beperkt aantal uren de mogelijkheid geboden wordt aan burgers en belanghebbenden zich uit te spreken over hen aangaande planvorming. Een dergelijke bijeenkomst kent geen centrale plenaire introductie, maar er zijn wel ambtenaren en /of initiatiefnemers aanwezig om (individuele) vragen te beantwoorden of toelichtingen te geven op het gepresenteerde. De mogelijkheid wordt ook geboden om reacties te geven welke meegewogen zullen worden bij de verdere ontwikkeling van het plan. De reacties kunnen schriftelijk worden gegeven middels een daartoe verstrekt invulformulier of mondeling waarvan een schriftelijk weergave is gemaakt door de aanwezige ambtenaren. Aanwezigen krijgen geen verslag van de bijeenkomst. De inbreng krijgt een reactie van het bestuur middels een nota van beantwoording.

Inspraakavond

Een bijeenkomst voor burgers rond een specifiek benoemd onderwerp. Deze avond begint met een centrale plenaire introductie en een of meer presentaties door ambtenaren en /of initiatiefnemers. Aanwezigen hebben de mogelijkheid tot het stellen van plenaire vragen. Ook de antwoorden worden plenair verwoord. Gedurende een beperkt aantal uren wordt de mogelijkheid geboden aan burgers en belanghebbenden zich uit te spreken. Aanvullend wordt de mogelijkheid geboden om reacties te geven welke meegewogen zullen worden bij de verdere ontwikkeling van het plan. Reacties kunnen schriftelijk worden gegeven middels een daartoe verstrekt invulformulier of mondeling waarvan een schriftelijk weergave is gemaakt door de aanwezige ambtenaren. Aanwezigen krijgen een verslag van de bijeenkomst toegezonden. De inbreng krijgt een reactie van het bestuur middels een nota van beantwoording.

Klankbordgroep

Een select samengestelde groep burgers die een zekere representativiteit kan hebben naar de gehele bevolking of een specifiek deel daarvan. De voorzitter/gespreksleider heeft een onafhankelijke rol; De klankbordgroep is voor een specifiek onderwerp opgericht en kan gevraagd worden naar standpunten of meningen. De groep zal voor een langere, vooraf vastgestelde, periode bestaan. De op- of aanmerkingen worden meegewogen bij de beleidsontwikkeling van nieuwe plannen. De adviezen worden als bijlage toegevoegd aan het plan.

Digitaal debat

Uiteraard kunnen alle hierboven beschreven vormen ook digitaal worden opgezet, hoewel het gekozen medium anders is verschilt het verder in zijn toepassing niet van het traditionele vormen. Een uitzondering

daarop wellicht is het digitale debat. Dit zou als een mix gezien kunnen worden van een panel, klankbordgroep en discussieavond. De discussie is niet gebonden aan een moment of een bepaalde duur. De representativiteit is wat minder duidelijk, maar de snelheid van de responsmogelijkheden kan in bepaalde gevallen een duidelijk voordeel hebben.

ADVISEREN

Online Burgerpanel

Een aselekt samengestelde groep burgers die een zekere representativiteit kan hebben naar de gehele bevolking of een specifiek deel daarvan. De voorzitter/gespreksleider heeft een onafhankelijke rol; Het panel kan over een breed veld van onderwerpen gevraagd worden naar standpunten of meningen; Het panel zal voor een langere, vooraf vastgestelde periode bestaan; De zittingsduur van deelnemers wordt voor aanvang vastgesteld; De op- of aanmerkingen worden meegewogen bij de beleidsontwikkeling van nieuwe plannen. De resultaten van het panel worden als bijlage toegevoegd aan het plan.

Stadsdebat

Een algemeen aangekondigde bijeenkomst waarbij gedurende een beperkt aantal uren de mogelijkheid geboden wordt aan burgers en belanghebbenden in debat gaan met elkaar, aanwezige deskundigen en politici over een bepaald thema of onderwerp. Een stadsdebat zal eerder adviserend zijn in de zin van onderzoeksrichtingen, dan dat met het advies een bepaalde fase afgesloten kan worden; Deze bijeenkomst kent een centrale plenaire introductie en een of meer presentaties door ambtenaren en /of initiatiefnemers; De bijeenkomst eindigt met een of meer conclusies die als advies gelden voor het bestuur. Aanwezigen krijgen een verslag van de bijeenkomst toegezonden.

Ronde tafelgesprekken

Een eenmalige bijeenkomst voor burgers speciaal bijeen rond een bepaald thema of project. In het algemeen bestaan de leden uit burgers met een zekere achterban, echter zonder dat zij zich op een bepaald mandaat kunnen beroepen; Met behulp van een gespreksleider en met ambtelijke ondersteuning voor wat betreft de inbreng van specifieke expertise formuleren zij hun standpunten; Ronde tafelgesprekken vinden in de regel zo vroeg mogelijk in het beleidsvormingsproces plaats, bijvoorbeeld in de initiatieffase. De resultaten van de gesprekken worden schriftelijk weergegeven en als adviezen meegewogen in de besluitvorming van college en / of Raad.

Expert-groep

Een groep deskundige burgers geformeerd rond een bepaald thema of project. In het algemeen bestaan de leden uit burgers met een specifieke kennis en een zekere achterban, echter zonder dat zij zich op een bepaald mandaat kunnen beroepen. Vanuit de eigen kennis geven de experts hun mening en advies. De groep bestaat voor een langere vooraf vastgestelde periode. De zittingsduur van deelnemers wordt voor aanvang vastgesteld. Zij vergaderen onder leiding van een zelf gekozen voorzitter, met ambtelijke ondersteuning voor wat betreft de inbreng van specifieke expertise. De expertgroep krijgt ambtelijke informatie in de voorfase van het beleidsproces en kan daar vervolgens haar mening over geven, suggesties doen voor wijzigingen of aanvullend onderzoek.

De expertgroep kan ook zelf het initiatief nemen om voorstellen te (laten)ontwikkelen; De adviezen wegen zwaar, zijn onderdeel van het uiteindelijke advies aan college en / of raad maar er kan, weliswaar gemotiveerd en beargumenteerd, van worden afgeweken.

Adviesorgaan

Een krachtens de Gemeentewet ingestelde commissie die het college (of de raad) adviseert over regelgeving of wetgeving bijvoorbeeld: Sportraad, Seniorenraad, Gehandicaptenraad....etc. Deze organen hebben in de regel tot taak aan het college van burgemeester en wethouders gevraagd en ongevraagd advies uit te brengen over de voor hun aandachtsgebied geformuleerde aangelegenheden. De leden van deze adviesorganen worden in de regel door het college benoemd. Sommige leden vertegenwoordigen een zekere doelgroep, echter zonder

dat zij zich op een bepaald mandaat kunnen beroepen. De adviezen wegen zwaar, zijn onderdeel van het uiteindelijke advies aan college en / of raad en er kan alleen gemotiveerd en beargumenteerd van worden afgeweken.

COPRODUCTIE

Atelier

Een eenmalige bijeenkomst van een groep burgers die in samenwerking met ambtenaren (en politici) werken aan een bepaald onderwerp van beleidsvorming. In het algemeen bestaan de leden uit burgers met specifieke kennis. Vanuit de eigen kennis geven de deelnemers hun mening en advies. Zij vergaderen onder leiding van een zelf gekozen voorzitter. De bijeenkomst heeft een vooraf vastgesteld doel / product als eindresultaat. De resultaten van de werkgroep zijn niet eenzijdig amendeerbaar, d.w.z dat een van de betrokken partijen niet achteraf het eindresultaat kan wijzigen.

Pressure Cooker

Een eenmalige bijeenkomst van een groep waarvan voorafgaande aan de bijeenkomst vast staat dat er duidelijk tegengestelde belangen of meningen zijn. Voor de bijeenkomst is vastgelegd dat aan het eind er een compromis / oplossing ligt die bindend is voor de deelnemers. De deelnemers, burgers, ambtenaren (en politici) werken samen om tot een gezamenlijk voor ieder acceptabel resultaat te komen. De resultaten van de bijeenkomst zijn niet eenzijdig amendeerbaar, d.w.z dat een van de betrokken partijen niet achteraf het eindresultaat kan wijzigen

Werkgroep, 'workshop'

Een groep burgers die samen werken met ambtenaren (en politici) rond een bepaald onderwerp van beleidsvorming. In het algemeen bestaan de leden uit burgers met een specifieke kennis. Vanuit de eigen kennis geven de leden hun mening en advies. De werkgroep bestaat voor een kortere vooraf vastgestelde periode. De werkgroep vergadert onder leiding van een zelf gekozen voorzitter. De werkgroep werkt aan een vooraf vastgesteld doel / product. De resultaten van de werkgroep zijn niet eenzijdig amendeerbaar d.w.z dat een van de betrokken partijen niet achteraf het eindresultaat kan wijzigen.

Stuurgroep

Een groep burgers die samen werken met ambtenaren (en politici) speciaal geformeerd rond een bepaald thema of project. In het algemeen bestaan de leden uit burgers met een specifieke kennis en een zekere achterban, echter zonder dat zij zich op een bepaald mandaat kunnen beroepen. Vanuit de eigen kennis geven de deelnemers hun mening en advies. De stuurgroep bestaat voor een langere vooraf vastgestelde periode. Zij vergaderen onder leiding van een zelf gekozen voorzitter. De stuurgroep krijgt ambtelijke informatie in de voorfase van het beleidsproces en kan daar vervolgens haar mening over geven, suggesties doen voor wijzigingen of aanvullend onderzoek.

De stuurgroep kan ook zelf het initiatief nemen om (deel)voorstellen te (laten)ontwikkelen. De stuurgroep werkt aan een vooraf vastgesteld doel / product. De resultaten van de werkgroep zijn niet eenzijdig amendeerbaar d.w.z dat een van de betrokken partijen niet achteraf het eindresultaat kunnen wijzigen

MEEBESLISSEN

Wijkbudget

Een groep burgers geformeerd rond een bepaalde wijk die met ondersteuning van ambtenaren beslissen hoe een toegekend budget, binnen de door de politiek gestelde kaders, verdeeld gaat worden. In het algemeen bestaan de leden uit burgers met een specifieke kennis en een zekere achterban, echter zonder dat zij zich op een bepaald mandaat kunnen beroepen. Vanuit de eigen kennis beslissen de deelnemers over de inzet van de beschikbare middelen. Het budget is in principe bedoeld voor één jaar. De deelnemers vergaderen onder leiding van een zelf gekozen voorzitter. De groep krijgt ambtelijke ondersteuning om tot een verdeling van het budget te komen.

De buurt aan zet

Een projectteam uit een buurt bestaande uit onder meer buurtbewoners, die met ondersteuning van een stuurgroep 'Buurt aan zet' en andere professionele ondersteuners een buurtprogramma formuleren, dat moet leiden tot de realisering van ideeën ter verbetering van de buurt. Via een bewonerspanel worden ideeën uit de buurt gegenereerd, welke ideeën vervolgens geprioriteerd zijn.

De stuurgroep bewaakt de uitvoering en de voortgang van het project en is door het college gemandateerd om de vrijgeven budgetten te besteden aan de ideeën die door het projectteam zijn geprioriteerd. De stuurgroep legt achteraf verantwoording af aan het college.

Bijlage 2 HANDBOEK

De organisatie van Burgerparticipatie projecten

Elke participatieproces doorloopt meerdere fasen. In grote lijnen is er een verdeling te maken in vier fasen:

1. Voorbereidende fase
2. Interactieve fase
3. Uitvoerende fase
4. Evaluatie fase

De voorbereidende fase

In de voorbereidende fase bepalen we wat de gemeente gaat doen en wordt het traject uitgestippeld. Hiervoor maak je een inventarisatie van achtergronden, mogelijkheden en oplossingsrichtingen, tref je voorbereidingen voor de communicatie, kijk je naar actoren etc.

Anders gezegd: in deze fase toets je of het project wel of niet geschikt is voor burgerparticipatie traject en zo ja dan stel je een plan de campagne voor het burgerparticipatie proces op.

Bij de bepaling van het onderwerp moet je kijken naar:

- Het onderwerp
- De doelen die worden nagestreefd
- De fase van het beleidstraject
- De wensen van de bestuurder(s)
- De wensen van de doelgroep
- De mate van beïnvloedingsruimte
- De samenstelling en afbakening van de doelgroep
- De keuze van de middelen
- Tijd, geld, kennis en mensenkracht

Op basis van bovenstaande aspecten maak je vervolgens een keuze voor de vorm raadplegen, samenwerken of overdragen, wat je daarna uitwerkt als onderdeel van een projectplan. Deze keuze leg je altijd voor aan B&W, zodat zij een go of no-go beslissing kunnen nemen.

De interactieve fase

De interactieve fase is de fase waar het voor de burger om draait! In deze fase vindt de tweezijdige communicatie plaats en is er sprake van concrete, merkbare interactie. De interactieve fase is ook de fase waarin het eindresultaat vorm en inhoud krijgt. Op basis van de over en weer geuite wensen, ideeën en mogelijkheden wordt het eindresultaat (een plan of beleid) beetje bij beetje ingevuld. De interactieve fase is de fase waarin de kwaliteit van de communicatie allesbepalend is. De communicatie moet goed, tijdig, eerlijk en voldoende zijn. Gebruik hiervoor het communicatieplan.

De uitvoerende fase

De uitvoerende fase is de fase die volgt op het burgerparticipatieproces, althans op het meest zichtbare en intensieve gedeelte ervan. Het is de fase waarin het 'papieren' eindresultaat zijn uitvoering krijgt. Dat kan zijn in de vorm van uitvoerende werkzaamheden bij de herinrichting van openbare ruimte. Het kan ook gaan op de periode na het van kracht worden van het beleid dat via burgerparticipatie tot stand is gekomen.

De uitvoerende fase is bij uitstek de gelegenheid om de resultaten van het participatieproces terug te koppelen naar de burgers die aan dat proces hebben deelgenomen. De uitvoerende fase maakt zichtbaar en tastbaar wat er in het interactieve proces is bereikt. Ook in deze fase is goede communicatie dus van essentieel belang.

De evaluatie

De evaluatie is nodig om na afloop van het traject inzicht te krijgen in het resultaat. In hoeverre zijn de doelstellingen gerealiseerd? Met name als er nog weinig ervaring is opgedaan met burgerparticipatie trajecten is een goede evaluatie erg nuttig. Hiervan kan immers een leereffect uitgaan, wat voor toekomstige trajecten

van grote waarde is. Ook kan de evaluatie worden gebruikt voor verantwoording in de afdelingsplannen en in het burgerjaarverslag. Er hoeft niet te worden gewacht met evalueren totdat de uitvoerende fase is afgerond. Soms zit er jaren tussen het nemen van een besluit en de uitvoering ervan. In de praktijk zal het handig zijn één instrument te gebruiken voor de evaluatie: zie evaluatieformulier.

Bijlage 3.

LESSEN UIT DE PRAKTIJK

Lessen uit de praktijk van andere gemeenten:

- Open en transparante communicatie als basis voor samenwerking
- Toon werkelijke belangstelling voor de inbreng van bewoners
- Geef medewerkers bevoegdheden om burgerparticipatie professioneel in te richten
- Zorg voor een duidelijk ambitieniveau en een visie op burgerparticipatie
- Werk burgerparticipatie organisatorisch uit; definieer rollen en bevoegdheden
- Besteed bij de werving en selectie van 'frontliners' op het gebied van burgerparticipatie, zoals projectleiders en beleidsadviseurs, expliciet aandacht aan de benodigde vaardigheden en competenties

Leerpunten bewoners:

- Realiseren van de eigenstandige positie en verantwoordelijkheid van de gemeente en oog hebben voor het continue spanningsveld tussen deelbelang en algemeen belang
- Daadwerkelijk openstaan voor een goede samenwerkingsrelatie
- Het hebben van realistische verwachtingen en het zich kunnen verplaatsen in de positie van de gemeente en haar medewerkers
- Duidelijk voor ogen hebben op welk terrein / onderwerp zij als bewoners inbreng willen hebben
- Andere omwonenden van het plangebied actief informeren en betrekken

De belangrijkste tips voor gemeenten staan hieronder:

- Voorkom weerstand bij bewoners door bezuinigingen als hoofdmotief aan te dragen, bewoners zullen teruggeven dat overheden eerst maar de (in hun ogen) verspilling in het openbaar bestuur moeten oplossen. Bewoners begrijpen dat er bezuinigd moet worden en hebben hier vaak goede ideeën over. Benut deze. Ook kan soms de pijn van een bezuiniging leiden tot actieve bewoners en creatieve bewonersinitiatieven.
- Realiseer je dat er tegenwerkende krachten zijn, zoals: onderdelen binnen de gemeente die geen macht willen kwijtraken, professionals die bang zijn overbodig te worden, professionals die aangetast worden in hun 'beroepseer', planning & control systemen die het onmogelijk maken buiten de kaders te werken, wantrouwen in de kennis- en kunde van bewoners, angst voor conflicten tussen bewoners en machtsmisbruik. Zorg dat ruimte voor bewoners gemeentebreed gedragen wordt. Niet door dit op te leggen, maar door angsten en bezwaren weg te nemen.
- Creëer begrip bij bijvoorbeeld raadsleden en pers dat burgers aan het stuur zetten gepaard gaat met onzekerheid. Zo kunnen uitkomsten anders zijn dan verwacht of gehoopt.
- Klachten van burgers zijn vaak ook ideeën. Formuleer beleid vanuit ideeën van bewoners, in plaats van eerst beleid formuleren. Daarna het beleid uitvoerbaar en betaalbaar maken.
- Zorg dat de back-office (follow-up binnen de eigen gemeente of bij partners) op orde is.
- Betrek partners in een vroeg stadium, om frictie te voorkomen. Dit kan de samenwerking met bewoners belemmeren.
- Vertrouw bewoners en verminder waar mogelijk verantwoordingseisen, want deze hebben een demotiverende werking op bewoners.
- Geef bewoners echte zeggenschap, anders haken zij af. Luister naar bewoners, dat wordt erg gewaardeerd.
- Sluit aan bij de belevingswereld van bewoners en onderzoek wat voor soort burgers er in jouw wijk wonen en wat die willen, kunnen en hoe je ze bereikt.

- Doeners zijn vaak buiten beeld van gemeenten, terwijl deze vaak wel iets willen en het potentieel groot is. Er zijn namelijk relatief weinig praters, die getriggerd worden door klassieke participatie-instrumenten zoals informatieavonden. Vergader niet meer dan nodig.
- Onderschat niet de wens van bewoners om buurtgenoten te helpen, bedenk iets voor de grote vraag- en handelingsverlegenheid die hier vaak mee gepaard gaat.
- Ken de sleutelfiguren uit de wijk. Hoe kom je achter belangrijke personen/ netwerken: vraag ernaar als je op een verjaardagsfeestje bent of ga naar de lokale kapper (heeft gewerkt). Ga erop uit en neem sceptische collega's mee de wijk in.
- Gooi taken niet over de schutting, faciliteer bewoners bij het nemen van initiatief. Verwacht niet dat deze nieuwe manier van werken direct al bezuinigingen opleveren. Verandering gaat gepaard met aandacht en begeleiding.
- Begin klein en ga aan de slag, verzand niet in interne overleggen en nota's.
- Wees alert op kruisbestuiving tussen mensen en initiatieven.
- Geef bewoners aandacht en toon betrokkenheid. Zorg voor een goede communicatie.
- Geef bewoners snel duidelijkheid en hou persoonlijk contact.
- Heb geduld...